

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:

**Динамика в развитието на изобразителните
способности на децата в предучилищна и на учениците
в начална училищна възраст**

за придобиване на образователната и научна степен „Доктор на науките“

област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1.2 Педагогика

Автор: проф. д-р Лучия Малинова Ангелова

Факултет по науки за образованието и изкуствата

СУ „Св. Климент Охридски“

Катедра „Предучилищна и медийна педагогика“

1. Структурни параметри на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 245 страници и се състои от увод, две глави, заключение и изводи и литература. Библиографията включва 107 източника, от които 97 на кирилица и 10 на латиница. Тя е в актуален качествен обем, защото представя в определящата си част монографии.

В структурен план, дисертацията съдържа всички необходими компоненти за оценката:

- Програмна ориентация, представена в увода: актуалност и глобална визия на проблема; теоретико-методологични постановки за

реализация на изследването; обектни и предметни параметри на изследването и дисертационния труд; цели и задачи; методически инструментариум за диагностика на изследваните феномени;

- Теоретичен анализ на проблемната област по посока на концептуални акценти, особености и етапи на детското изобразително творчество и развитие на изобразителните способности;

- Констатиращи и формиращи проекции на изследването, свързани с диагностика, стимулиране и развитие, корекция и терапия на изобразително-творческата дейност и изобразителните способности и в предучилищна и начална училищна възраст.

2. Съдържателни параметри на дисертационния труд

В увода авторът представя актуалността на проблема, свързана с ролята и функциите на изобразителното изкуство в релацията „детекултура“. В този план, за проф. Малинова от огромно значение за социализацията и емоционално-личностното развитие на децата от предучилищна и начална училищна възраст са условията, т.е. формите, средствата, методите и технологиите за стимулиране на естетико-художественото възприемане и претворяване като субективен опит, психологическо присъствие и като проекция, актуална култура на поведение.

Уводът съдържа и програмната ориентация на дисертацията и изследването по посока „реализацията на учебното съдържание в три сфери, условно разграничени от социално-психологическа гледна точка – дейност, общуване, самосъзнание“/с. 6/. От тази глобална визия произтичат педагогическите акценти на образователното съдържание по изобразително изкуство – стимулиране и развитие на дейностната, комуникативната и социалната компетентност на децата и учениците. Проф. Малинова представя и целевата ориентация на обучението по изобразително изкуство, свързана с **редица принципни положения** по

посока стимулирането на личен изобразителен опит като основа за развитие на творческо начало и трансфер на знания и умения в дейностите:

- Комплексно въздействие на изобразителното изкуство, даващо възможност за усвояване на интегративни знания;

- Стимулиране на елементите на акта на възприемане/художествено възприятие, художествено преживяване, художествена условност/ чрез развитието на детската изобразителна дейност – рисуване, моделиране, апликиране;

- Създаване на условия за възрастова динамика и надграждане на познанията и способностите, включително и като терапевтична визия;

- Конкретизация на посочените акценти в ежедневната образователна дейност на учителите.

Посочени са и методологически комуникационни акценти като проекция от педагогическото взаимодействие с децата, в контекста на тяхната социална диференциация и интеграция.

- Актуалният предварителен анализ закономерно довежда авторът до формулировката на постановки като основания на изследването, а именно - изобразителното изкуство като полифункционална система за социална комуникация и реализацията на актуални художествено-естетически потребности, интереси и ориентации на децата и учениците.

- Върху тази основа авторът **формулира предмета на изследването**, свързан с характера на изобразително-творческата дейност на децата от предучилищна възраст и учениците от начална училищна възраст, **извежда неговите основни цели** по посока приоритетите на изобразително-творческата дейност на децата от предучилищна възраст и учениците от начална училищна възраст, функционалните зависимости при използването на изобразителното изкуство и изобразително-творческата дейност в детската градина и началното училище и

разкриването на ролята на изобразителното изкуство и изобразително-творческата дейност на децата по отношение индивидуално-мотивационните и емоционално-оценъчните компоненти в предучилищна и начална училищна възраст, и прозтичащите от тях **конкретни задачи**. Хипотезата разкрива амбициозната задача за диагностика и стимулиране на изобразителните способности на децата и учениците и изграждане на система за надграждане на знания, умения и отношения при запознаване и усвояване основите на изобразителното изкуство в детската градина и началното училище, както и на терапевтичните му възможности.

В тази връзка, в увода на дисертацията са налице следните позитивни акценти:

- Наличие на задълбочен предварителен анализ и авторска интерпретация на дискутираните и изследвани феномени;
- Правилна формулировка на теоретико-експерименталните компоненти на дисертацията и изследването;
- Представената актуалност на проблема и методологията на дисертацията и изследването не са самоцелно изкуствоведски и социално-психологически, защото авторът винаги търси и намира педагогическите им акценти и проекции в контекста на образователния процес в предучилищното образование и началния етап на основното образование.

ГЛАВА ПЪРВА, „Теория на изобразителната дейност“, съдържа пет параграфа, акцентиращи върху концепциите за изобразителната дейност и конкретно, за детското изобразително творчество, особеностите на творческата изобразителна дейност на децата и етапите в развитието на техните изобразителни способности, релацията „изобразителни способности – творчество“ в контекста на конкретизацията на видовете изобразителна дейност.

В тази глава са налице следните позитивни акценти:

- Задълбочено познаване и интерпретация на теорията и методика

на изобразителното изкуство като културна, социално-психологическа и педагогическа категория и проекцията му във възрастните периоди на развитието;

- Наличие на детайлен интерпретативен анализ към изследваните феномени с авторово присъствие и отношение, научен и точен изказ.

ГЛАВА ВТОРА, “Изобразителното изкуство и изобразително-творческата дейност в системата на детската градина и началното училище“, съдържа шест параграфа, представящи функционалните измерения в предучилищна и начална училищна възраст на изобразително-творческата дейност и изобразителните способности, методологически подходи и акценти в диагностиката на изобразително-творческата дейност, анализ на образователното съдържание по изобразително изкуство в детската градина и началното училище, принципни основания за реализация на обучението по изобразително изкуство, анализ на корекционните и терапевтични възможности на изобразителното изкуство и изобразително-творческата дейност, както и проблематиката на готовността и подготовката за училище в контекста на естетико-художественото развитие.

В тази глава са налице следните позитивни акценти:

- Представената в увода методическа система за проучване на динамиката в развитието и стимулирането на изобразителните способности на децата и учениците е подробно описана и реализирана и като диагностични резултати, и като формиращи проекции, потвърждаващи целите, задачите и хипотезата на дисертацията и изследването;

- Налице е експериментирано авторско образователно съдържание по образователното направление „Изобразително изкуство“ в детската градина и учебния предмет „Изобразително изкуство“ в началното училище;

- Върху основата на получените резултати са изведени авторови принципи за надграждане на обучението по изобразително изкуство, чиято актуалност оптимизира образователния процес в детската градина, свързан с готовността и подготовката за училище.

ЗАКЛЮЧЕНИЕТО И ИЗВОДИТЕ обобщават постиженията на дисертационния труд и са актуална база за ефективност на образователния процес по изобразително изкуство в детската градина и началния етап на основното образование.

3. Нормативна уредба

Във връзка с нормативната уредба, свързана със „Закон за научните степени и звания“, „Закон за развитие на академичния състав в Република България“ и „Правилник за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България“ са спазени всички изисквания и няма допуснати нарушения, а именно:

- Дисертационният труд не повтаря темата и съдържанието на представения за придобиване на образователна и научна степен "доктор";

- В трудът няма плагиатство, налице е оригиналност на дисертацията и тя не нарушава авторските права, и правата на интелектуалната собственост.

4. Основни приноси на дисертационния труд

- Широка ерудиция и задълбочени познания на автора в областите на културата и изкуството, психологията, педагогиката и методиката на обучението по изобразително изкуство в детската градина и началния етап на основното образование, наличие на авторови дефиниции на понятия, свързани с темата на дисертационния труд.

- Особено ценно научно-приложно постижение на дисертацията е, че анализът на проблематиката не е самоцелен, а е подчинен на идеята за трансформацията му в практико-приложен педагогически аспект.

- Извършен е успешен опит за приемственост в образователните структури, свързани с предучилищното детство и началната училищна възраст като методология, принципи, цели, очаквани резултати и образователно съдържание, които дават възможност на учителите за реализация на ефективен образователен процес по изобразително изкуство.

- Изследването обхваща два възрастови диапазона в периода на детството и дава възможност за проследяване на динамиката в развитието на изобразителните способности и социално-личностното развитие на децата и учениците.

- Реализираната авторова методическа система е надеждна и съдържа както диагностични, така и за формиращи проекции по посока проучване, стимулиране и развитие на изобразителните способности на децата в предучилищна и начална училищна възраст.

- Реализирани са интегративни тенденции между изобразителното изкуство и другите образователни направления, и учебни предмети, даващи възможност за оптимизация на образователното съдържание.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ, посочените позитивни акценти и приноси моменти ми дават основание да дам ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА на дисертационния труд и да предложа с убеденост на научното жури ДА ПРИСЪДИ НАУЧНАТА СТЕПЕН „ДОКТОР НА НАУКИТЕ“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика, на Лучия Малинова Ангелова, ЗАЩОТО ДИСЕРТАЦИОННИЯТ ТРУД СЪДЪРЖА ТЕОРЕТИЧНИ ОБОБЩЕНИЯ И РЕШЕНИЯ НА БАЗОВИ НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРОБЛЕМИ.

София
27.04.2019

Рецензент: .....
/проф. дн Радослав Пенев/

REVISION

of a dissertation on „Dynamics in the development of the pictorial abilities of pre-school children and primary school pupils“

for acquiring the educational and scientific degree "Doctor of Science"

area of higher education 1. Pedagogical sciences

professional field 1.2 Pedagogy

Author: Professor Dr. Lucia Malinova Angelova

Faculty of Education Studies and the Arts

SU "St. Kliment Ohridski "

Department of Preschool and Media Pedagogy

1. Structural parameters of dissertation work

The dissertation work has a volume of 245 pages and consists of an introduction, two chapters, a conclusion and literature. The bibliography includes 107 titles, including 97 in Cyrillic and 10 in Latin. It is in current quality content, and it presents monographs in its defining part.

In structural terms, the dissertation contains all the necessary components for its assessment:

- Program orientation presented in the introduction: up-to-date and global vision of the problem; theoretical and methodological provisions for the realization of the study; object and subject parameters of the research and dissertation work; goals and tasks; methodological tools for diagnosis of the studied phenomena;

- Theoretical analysis of the problem area in the direction of conceptual accents, peculiarities and stages of children's fine art and development of pictorial abilities;

- Establishing and forming projections of the research related to diagnosis, stimulation and development, correction and therapy of pictorial creativity and pictorial abilities in pre-school and primary school age.

2. Content of the dissertation thesis

In the introduction, the author presents the topicality of the problem, related to the role and functions of pictorial art in the relation "child-culture". In this plan, for Prof. Malinova, the conditions for socialization and emotional-personal development of pre-primary and elementary school children are of great importance. Forms, means, methods and technologies to stimulate aesthetic-artistic perception and transformation as a subjective experience, a psychological presence and, as a projection, and a current culture of behavior.

The introduction also contains the program orientation of the dissertation and the study on the "realization of the educational content in three spheres, conditionally separated from the socio-psychological point of view - activity, communication, self-awareness"/page 6/. From this global vision, the pedagogical accents of the educational content of pictorial art - the stimulation and development of the activity, communicative and social competences of the children and the pupils. Prof. Malinova also presents the target orientation of the pictorial art education related to a number of principles in the direction of stimulating personal pictorial experience as a basis for the development of a creative start and the transfer of knowledge and skills in the activities:

- Complex impact of the fine arts, enabling the learning of integrative knowledge;

- Stimulating the elements of the act of perception /artistic perception, artistic experience, artistic conditionality/ through the development of the children's pictorial activity - drawing, modeling, application;

- Creating conditions for age dynamics and building on knowledge and abilities, including as a therapeutic vision;

- Concretisation of these highlights in the day-to-day teacher education.

Methodological communication accents are outlined as a projection of pedagogical interaction with children in the context of their social differentiation and integration.

- The current preliminary analysis makes the author correct to formulate statements as the basis of the study, namely, the art as a polyfunctional system of social communication and the realization of current artistic and aesthetic needs, interests and orientations of children and students.

- On this basis, the author formulates the subject of the research related to the character of the pictorial activity of the pre-school children and the students of primary school age, draws its main goals on the priorities of the pictorial work of pre-school children and students from primary school age, functional dependencies in the use of pictorial art and artistic activity in kindergarten and elementary school, and revealing the role of pictorial art and creative activity of children in relation to individual-motivational and emotional evaluation components in preschool and primary school age, and arising under them specific tasks. The hypothesis reveals the ambitious task of diagnosing and stimulating the pictorial abilities of children and students and building a system for building knowledge, skills and attitudes in acquainting and learning the basics of fine arts in kindergarten and elementary school as well as its therapeutic capabilities.

In this respect, the following positive points are present in the introduction of the dissertation:

- Extensive preliminary analysis and author's interpretation of the discussed and studied phenomena;

- Proper formulation of the theoretical-experimental components of the dissertation and research;

- The present relevance of the problem and the methodology of the dissertation and the research are not self-centered artificial and socio-psychological and the author always seeks and finds their pedagogical accents and projections in the context of the pre-primary education process and the initial stage of basic education.

CHAPTER FIRST „The Theory of Pictorial activity“, contains five paragraphs focusing on the concepts of pictorial creativity and specifically on children's fine arts, the peculiarities of the children's creative imagery and the stages in the development of their imaging abilities, the relation "pictorial abilities - creativity "In the context of the concretization of the types of pictorial activity.

In this chapter, there are the following positive points:

- In-depth knowledge and interpretation of the theory and methodology of fine arts as a cultural, socio-psychological and pedagogical category and its projection in the developmental ages;

- Existence of a detailed interpretation of the studied phenomena with author's presence and attitude, a scientific and accurate statement.

Chapter Two, "The Fine Arts and Pictorial Creativity Activities in the Kindergarten and Elementary School System", contains six paragraphs presenting the functional dimensions in pre-school and primary school age of pictorial work and imaging abilities, methodological approaches and accents in the diagnostics of creative work, analysis of educational content in fine arts in kindergarten and elementary school, basic principles for the realization of the training visual art, analysis of the corrective and therapeutic capabilities of fine arts and pictorial work as well as the problems of readiness and preparation for school in the context of aesthetic and artistic development.

In this chapter, there are the following positive points:

- The methodological system for the study of the dynamics in the development and stimulation of the imaging abilities of the children and the

students presented in the introduction is detailed and realized both as diagnostic results and as forming projections, confirming the goals, the tasks and the hypothesis of the dissertation and the research;

- There is an experimental copy of the educational content in the educational field "Fine Arts" in the kindergarten and the subject "Art" in elementary school;

- On the basis of the results obtained, the author's principles for building up the art education, whose up-to-date content optimized the educational process in the kindergarten, related to the readiness and preparation for school, are derived.

THE CONCLUSIONS summarize the achievements of the dissertation work and are an up-to-date basis for the effectiveness of the educational process in fine arts in the kindergarten and the initial stage of the primary education.

3. Legislation

In connection with the regulations related to the "Law on Academic Degrees and Titles Act", "Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria" and "Rules for Implementation of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria" Infringements:

- The dissertation thesis does not repeat the subject and the content of the presented for acquiring the educational and scientific degree "doctor";

- There is no plagiarism, there is originality of the dissertation and it does not violate the copyright and intellectual property rights.

4. Main contributions of dissertation work

- Wide erudition and profound knowledge of the author in the fields of culture and art, psychology, pedagogy and the methodology of art education in kindergarten and the initial stage of basic education, the existence of author's definitions of concepts related to the topic of dissertation work.

- A particularly valuable scientific and applied achievement of the dissertation is that the problem analysis is not an end in itself, but is subordinate to the idea of its transformation into a practical-applied pedagogical aspect.

- There has been a successful attempt at continuity in educational structures related to pre-school and elementary school age such as methodology, principles, objectives, expected results and educational content that enable teachers to realize an effective educational process in fine art.

- The study covers two age ranges in the childhood period and enables the tracing of the dynamics in the development of the pictorial abilities and the social and personal development of children and students.

- The realized author methodological system is reliable and contains both diagnostic and formative projections in order to study, stimulate and develop the pictorial abilities of the children in pre-school and primary school age.

- Integrative tendencies between the fine arts and the other educational fields, as well as educational subjects, enabling the optimization of the educational content.

In conclusion, these positive accents and contributing moments allow me to give POSITIVE evaluation of the dissertation work and to offer with conviction to the scientific jury TO GO THE SCIENTIFIC DEGREE OF "SCIENCE DOCTOR" in the field of higher education 1. Pedagogical sciences, professional field 1.2 Pedagogy , by Lucia Malinova Angelova, BECAUSE DISSERTATION WORK CONTAINS THEORETICAL SUMMARY AND SOLUTIONS OF BASIC SCIENTIFIC AND SCIENTIFIC APPLICATION PROBLEMS.

Sofia
27.04.2019

Reviewer:
.....
/Professor, DSc Radoslav Penev/

